

Puntuació i traducció: *Verführung i Der Tangospieler**

Josep R. Guzman
 Universitat Jaume I
 Avinguda de Vicent Sos Baynat, s/n
 12071 Castelló de la Plana
 guzman@uji.es

Resum

El treball analitza des de la perspectiva de l'explicitació i la modificació de signes de puntuació en les traduccions al català de *Verführung i Der Tangospieler*. Amb aquest objectiu s'estableixen les característiques generals dels textos amb la comparació dels resultats de diversos programes d'anàlisi textual i, posteriorment, es quantifiquen els diversos signes de puntuació utilitzats tant en els textos originals com en les traduccions corresponents. Els resultats de la quantificació indiquen una gran correlació entre els signes utilitzats en els textos originals i en les traduccions pel que fa als punts i a les comes. Aquesta correlació també és força elevada quan s'analitza la combinació d'aquests dos signes. Les diferències més significatives es copsen en l'ús de determinats signes com ara el punt i coma, el guió llarg i els tres punts, en què es percep la intenció del traductor per explicitar més clarament la informació al receptor, al marge de l'estil del traductor, o de la comunitat cultural i lingüística en què s'insereix la traducció.

Paraules clau: puntuació; comparació alemany/català; programes d'anàlisi textual.

Abstract. *Punctuation and translation: Verführung and Der Tangospieler*

The paper analyzes explicit and specific modification of punctuation in the translation to Catalan *Verführung* and *Der Tangospieler*. With this aim on various programs of textual analysis are used to compare various punctuation marks used in both the original texts and in their corresponding translations. Findings of the present study shows a positive correlation between the signs used in Source Texts and Target Texts regarding points and commas. This correlation is also significant when testing the combination of these two signs. The most significant differences are found on the use of certain signs such as the semicolon, the dash and the three points, where the intention of the translator is to explain more clearly the information to the receiver. This is observed regardless of who is the translator, or the linguistic and cultural community where the translation is inserted.

Keywords: punctuation; comparison German/Catalan; textual analysis programs.

* Aquest article s'inscriu en el grup de treball COVALT i ha estat finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad, FFI2012-35239, i pel P1.1B2013-44 de la Universitat Jaume I. Agraïsc al professor Adolf Piquer la lectura d'aquest article i els seus suggeriments.

Sumari

1. Introducció	4. Resultats i discussió
2. Puntuació i explicitació	5. Conclusions
3. Metodologia	Referències bibliogràfiques

1. Introducció

La utilització dels signes de puntuació es mou entre dues perspectives: una que afirma que la puntuació dels textos és més aviat una qüestió de gustos, de l'estil de l'autor i que les regles normatives hi tenen poc a dir; i una altra que considera que hi ha una sèrie de tractats ortotipogràfics i de puntuació que recullen una sèrie de normes i tries estilístiques, la finalitat de les quals és precisament objectivar-ne aquest ús. En aquest sentit, totes les llengües en tenen un bon grapat. En alemany trobem nombrosos treballs per tal de regular-la, especialment d'entitats com *Duden* i els seus col·laboradors (Stang i Steinhauer 2007; Stang 2006, 2011, 2014; etc.); o, simplement, per analitzar l'ús dels signes de puntuació en general (Bredel 2008, 2011; Nebrig i Spoerhase 2012; etc.), de la coma (Berkigt 2013) o dels dos punts (Karhiaho 2003), per posar-ne exemples. Fins i tot deixen clara la diferència al llarg del temps en autors tan diversos com Neukirch, Wieland, Goethe, Kleist, Brentano, Stifter, Raabe, Mann, o Döblin (Stenzel 1966). Per la seua part, en català, a banda de les obres generals de gramàtica que també han tractat el tema, apuntaríem de forma particular els treballs de Solà (1994), Mestres et al (1995) o Pujol i Solà (1995).

Ara bé, tot i que efectivament els autors generalment segueixen les normes establertes per aquests manuals, sempre hi ha un gran espai de llibertat estilística per als creadors (autors i traductors). Tal com assenyala Nebrig i Spoerhase (2012: 12), «[...] darf man die poetische Zeichensetzung nicht auf die grammatische Funktion reduzieren.», sinó que hi té també altres funcions retòriques, prosòdiques, fisiològiques, semàntiques o cognitives. A més, fins a la primeria del segle xx, quan es va establir la normativa (en alemany, però també en català), la puntuació es considerava més aviat fruit de l'expressió de l'autor i lligada a l'època, al gènere o al corrent literari. I, més recentment en el cas de l'alemany, hem vist que la introducció de la nova normativa ha modificat l'ús de determinats signes de puntuació en certs casos. De manera que la puntuació es mou entre l'ús històric i la funcionalitat i, encara que es pot pensar que de vegades és un problema estrictament tipogràfic, resulta especialment d'interès per a la traducció

Hem de convenir que, en certs casos, els signes de puntuació en l'àmbit traductològic cal situar-los dins del que suposa la investigació sobre l'explicitació, en la mesura que els textos traduïts (TT) són més explícits que els textos originals (TO), perquè els traductors solen explicitar informació implícita del text (Touy 1980). No hem d'oblidar que traduir implica inicialment un acte de lectura i d'interpretació. Així, doncs, aquest article està estructurat de la següent manera: des-

prés d'aquesta petita introducció, repassa els fonaments teòrics de la relació entre la puntuació i l'explicitació, i estableix els límits de la investigació i la metodologia emprada. En la següent secció, el treball presenta els resultats de l'estudi de la traducció dels signes de puntuació de dues obres pertanyents al subcorpus COVALT: *Verführung*, de Bettina Blumenberg, i *Der Tangospieler*, de Christoph Hein. Finalment, en l'apartat dedicat a les conclusions es presenten les aportacions més rellevants i les línies possibles per a investigacions ulteriors. En definitiva, doncs, l'objectiu general d'aquest treball és analitzar l'abast de l'estratègia de l'explicitació centrada en les relacions lògicovisuals i concretada en la puntuació.

2. Puntuació i explicitació

El concepte d'explicitació va ser introduït per primera vegada per Vinay i Darbelnet (1958), i a partir d'aquell moment va ser formulat com una estratègia universal per Blum-Kulka (1986: 19), «[...] “*the explicitation hypothesis*” [la cursiva i les cometes són de l'original] postulates and observed cohesive explicitness from SL [Source Text] to TL [Target Text] regardless of the increase traceable to differences between the two linguistic and textual Systems involved». Des d'aquest punt, el concepte ha anat girant al voltant de convertir en explícit el que el text aporta de forma implícita i, en conseqüència, la utilització de tota una sèrie tècniques per tal de portar a terme el procés. Però aquest concepte s'ha convertit en una mena de calaix de sastre en què, com ja va formular Englund Dimitrova (2005) —i remarca Mursitari (2011)—, hi caben tota mena de factors que, a més, recullen estudis molt diversos. Certament, els aspectes de cohesió textual són dels que més atenció han tingut —Øverås (1998), Olohan i Baker (2000), Becher (2010), Marco (2012), per citar només uns quants treballs—; tanmateix, l'estudi de Pápai (2004) ens ha servit de base per a aquesta investigació. En l'anàlisi del corpus anglès-hongarès de traduccions sobre el que investiga, Pápai (2004: 150) estableix 16 tipus d'explicitació. Així, en el nivell lògicovisual (que és en el que ens centrarem) formula les següents estratègies d'explicitació: l'addició o modificació dels signes de puntuació, la segmentació o el reagrupament de frases en TT o, finalment, la introducció de conjuncions explicatives. Parlem, doncs, en el nostre treball, de la introducció o canvi de signes amb una funció específica d'organitzar el text o simplement desambiguar-lo per tal de facilitar-ne la comprensió i la lectura. És a dir, que l'addició i la modificació dels signes de puntuació apareixen com una de les estratègies d'explicitació que tenen la raó de ser com a estratègia conscient del traductor, o també com a elements que forment part de l'ideolecte o que pertanyen a l'estil lingüístic d'una comunitat cultural.

3. Metodologia

Tal com ha estat apuntat al començament, l'estudi s'ha fet amb dues obres del subcorpus COVALT (alemany-català): l'obra de Bettina Blumenberg *Ver-*

führung, publicada l'any 1985, i la traducció al català d'Antoni Lluch, publicada l'any 1988 a l'editorial Tres i Quatre; i l'obra de Christoph Hein *Der Tangospieler*, publicada l'any 1989 i traduïda per Heike van Lawick per a l'editorial Tres i Quatre l'any 1990. El corpus COVALT és un corpus paral·lel format per obres literàries en alemany, anglès i francès traduïdes al català (Burdeus i Verdegal 2005; Guzman 2008). Aquestes obres han estat, en primer lloc, digitalitzades i revisades per a formar part del corpus esmentat i, en segon lloc, alineades amb el programa *DejaVu* i revisades manualment. El resultat van ser 2.074 unitats de *DejaVu* per a *Verführung* i 3.751 unitats per a *Der Tangospieler*. Les unitats de *DejaVu* no coincideixen necessàriament amb la frase, perquè poden estar formades per més d'una. El procés de cerca dels signes de puntuació es va fer amb consultes en la base de dades Access. Per a aquesta tasca es van importar els fitxers en format <txt> de les dues obres originals i de les traduccions, que prèviament havien estat separades de la memòria de traducció amb un script escrit en Pearl. La importació a la base de dades Access dels fitxers en <txt> no va estar exempta de problemes: com que algun dels registres creats tenia una longitud superior a 255 caràcters, es van haver de revisar manualment. D'aquesta forma es va crear dues bases de dades, una per cada obra original, amb dues taules cadascuna, en què cada unitat de *DejaVu* formava un registre. Cadascuna de les taules tenia dos camps: un d'autonumerat, indexat i sense duplicats, que es corresponia amb la clau, i un camp denominat *frase*, de tipus text, en què apareixien les alineacions del programa *DejaVu*. La primera consulta va ser crear una nova base de dades que incloïa la frase del text original (TO) i la del text traduït (TT), així com també tots els signes de puntuació (punt, coma, punt i coma, dos punts, punts suspensius, signe d'interrogació, signe d'admiració, parèntesis, claudàtors, guions llargs) que apareixien en cada frase, separats cadascun en un camp diferent. Posteriorment, totes les cerques es van fer sobre les noves taules, de manera que es podien comptabilitzar fàcilment les diferències en l'ús dels signes de puntuació en TO i en TT.

Per tal de determinar les característiques dels textos, especialment el nombre de frases, i poder comparar els diversos textos, es van utilitzar el programa d'anàlisi textual *Wordsmith* i una sèrie de pàgines d'Internet en què es podia fer aquesta mateixa anàlisi *on line*: *Sporkforge.com*, *Textmechanic.com*, *Charactercountonline.com*, *Wordcalc.com*, *Wordcountertool.com* i *Textalyzer*.

4. Resultats i discussió

4.1. Característiques generals dels textos

Tal com ha estat comentat en la metodologia, per tal de determinar el nombre de paraules, però especialment en el de frases, es van utilitzar diverses pàgines *on line* i també el programa *Wordsmith*. Els resultats de l'anàlisi de *Verführung* apareixen a la Taula 1, i els de *Der Tangospieler*, a la 2.

Taula 1. Característiques generals de TT i TO de *Verführung* segons els diversos programes

	TO			TT		
	Car	P	F	Car	P	F
<i>Sporkforge.com</i>	–	32.324	2.263	–	34.631	2.125
<i>Textmechanic.com</i>	193.390	32.334	2.280	185.661	34.843	2.280
<i>Wordsmith</i>	196.379	32.327	2.279	192.681	33.359	2.037
<i>Charactercountonline.com</i>	193.493	29.926	2.282	185.764	31.388	2.312
<i>wordcalc.com</i>	154.359	32.325	–	142.549	34.632	–
<i>wordcountertool.com</i>	193.493	30.028	–	186.764	31.495	–
<i>Textalyzer</i>	193.594	29.135	2.322	185.867	30.366	2.481

Car: Caràcters; P: paraules; F: frases.

Taula 2. Característiques generals de TT i TO de *Der Tangospieler* segons els diversos programes

	TO			TT		
	Car	P	F	Car	P	F
<i>Sporkforge.com</i>	–	52.765	3.880	–	55.959	3.296
<i>Textmechanic.com</i>	308.192	52.791	3.292	294.222	56.605	3.567
<i>Wordsmith</i>	296.824	54.691	3.904	310.790	48.961	3.905
<i>Charactercountonline.com</i>	309.490	47.638	3.906	295.522	50.507	3.952
<i>Wordcalc.com</i>	245.508	52.782	–	223.616	55.971	–
<i>Wordcountertool.com</i>	309.490	48.949	–	295.522	51.797	–
<i>Textalyzer</i>	310.823	47.714	4.092	296.857	50.380	4.401

Car: Caràcters; P: paraules; F: frases.

Observant les dues taules, el primer detall que sobta és la diversitat, en alguns casos molt gran, pel que fa al recompte de les dades de tots els programes. Tot i que l'objectiu d'aquest treball no és establir les diferències entre les diverses eines d'anàlisi, podem observar les semblances i diferències en el recompte de dades en tots els programes. A la Taula 3 hem anotat el percentatge de diferència entre el valor màxim i el valor mínim dels algorismes de recompte en les dues obres.

Taula 3. Percentatge de diferència entre el valor màxim i el valor mínim dels algorismes en les dues obres

	TO			TT		
	Car	P	F	Car	P	F
<i>Verführung</i>	21,39%	9,89%	1,85%	26,01%	12,84%	17,89%
<i>Der Tangospieler</i>	21,01%	12,89%	19,55%	28,04%	13,50%	18,95%

Car: Caràcters; P: paraules; F: frases.

Com veiem, en general podem parlar d'una diferència en cadascuna de les columnes de més del 10%, amb l'excepció del nombre de frases del TO de *Verführung*, però no és així en el cas del TT que s'aproxima, com també l'altra obra, al 20%.

Certament, tots els algorismes coincideixen en els mateixos signes per delimitar les frases; és a dir, el punt, el signe d'interrogació i el d'admiració seguits d'una majúscula. Ara bé, els casos particulars poden ser molt variats, i és aquest el motiu que explica les diferències entre els diversos recomptes. A tall d'exemple analitzarem algunes de les solucions que apareixen a *Verführung*.

No hi ha cap dubte que el punt sempre ha constituït el final de frase, però hi ha casos particulars, com ara les abreviatures, que podrien donar lloc a un biaix (1) en el recompte de frases.

(1)

TT	Agafà el volum més gros de la llibreria, el diccionari d'anglès, amb el llapis hi punxà sense mirar, la punta estava damunt d'una te, muteness.
TO	Sie nahm den schwersten Band aus dem Regal, das englische Wörterbuch, stach mit dem Bleistift blind hinein, die Spitze saß auf einen t. muteness.

El signe d'interrogació (2) o el dels punts suspensius també poden arribar a distorsionar el recompte.

(2)

TT	Ens havíem citat per al desdejuni, ¿Que has estat dormint?, ¿Açò són flors divines?, ¿d'on les has tretes?
TO	Wir hatten uns zum Frühstück verabredet, hast du es verschlafen? Sind das göttliche Blumen, wo hast du sie her?

Així, a (2) veiem que la pregunta «Que has estat dormint?» apareix darrere d'una coma, però en majúscula, i presenta per tant una certa ambigüitat a l'hora de classificar-la. La coma indica enumeració en aquest cas, però la majúscula inicial indica l'inici d'una nova frase.

Un altre cas que pot provocar distorsions en alemany és el *Gedankenstrich*, el guió llarg. Aquest signe no apareix comptabilitzat en cap dels programes que hem emprat. I també pot representar un final de frase (3), o un inici, com a (4) o (5).

(3)

TT	Al nostre magazine matinal escoltaran els següents temes: instal·lació d'una fàbrica cultural; l'atemptat dels quadres.
TO	In unserem Morgen magazin hören sie folgende Themen: Einrichtung einer Kulturfabrik; das Bilderattentat –

(4)

TT	Saps –sé, diu Júlia, no és gens sensat desdejunar en casa, anem a la cafeteria.
TO	Weißt du – Ich weiß, sagt Julia, es ist nichts Vernünftiges zum Frühstück im Haus, lass uns ins Café gehen.

(5)

- TT Coneixes el... No parlem de gent, va dir ella.
 TO Kennst du den – Nicht über Leute reden, sagte sie.

En aquesta mateixa línia, podem observar el cas del signe d'admiració (6), que en l'exemple del TT apareix al final de la frase fent el paper de límit, mentre que en el del TO aquest límit el representa un punt.

(6)

- TT ¡Com passen els núvols per sempre més!
 TO Wie die Wolken ziehen auf Nimmerwiedersehen.

Finalment, trobem també els cas de 7, en què la interrogació va seguida en alemany d'una paraula en minúscula; és a dir, sense que formi una nova oració, mentre que en català sí que s'ha fet aquesta distinció. I això té a veure amb un ús molt particular dels signes de puntuació i de les normes estilístiques que apareixen en el text en alemany *Verführung*, que alhora tenen una gran influència en el TT.

(7)

- TT ¿Molt amunt, on? Molt amunt ocupava algú el tron, projectava una ombra enorme, assenyalava amb l'índex cap al buit, el dit era tan llarg en l'ombra que es trencava en una paret i desapareixia.
 TO Hoch oben, wo? hoch oben thronte jemand, warf einen riesigen Schatten, dirigierte mit dem Zeigefinger ins Leere, der Finger im Schattenbild war so lang, dass er sich an einer Häuserwand brach und verlor.

Totes aquestes raons esmentades anteriorment han motivat la necessitat de fer el nostre recompte manual per tal de delimitar els límits de la frase i la consegüent utilització dels signes de puntuació corresponents tant al TT com al TO, com veurem més endavant.

4.2. Els signes de puntuació al TT i TO de *Verführung* i de *Der Tangospieler*

En aquest apartat determinarem els signes utilitzats en les dues obres originals i en les traduccions corresponents i analitzarem l'ús dels signes quantitativament més significatius, que podem veure a la Taula 4.

A grans trets, es percep que hi ha una gran correlació entre cadascun dels signes utilitzats al TO i al TT. El percentatge de coincidència en el nombre de punts i de comes és molt gran. En el cas de *Verführung*, la coincidència en el nombre de punts arriba al 99,9%, i en el de comes, al 91,71%. Al seu torn, a *Der Tangospieler*, la coincidència pel que fa al nombre de punts és del 99,52%, i al de comes, del 95,79%. Una cosa semblant s'esdevé en l'ús dels dos punts, amb una coincidència del 96,87% a *Verführung* i de 92,77% a *Der Tangospieler*. A més, els casos en què aquest signe és utilitzat al TO i també al TT en la mateixa frase i posició arriba al 93,75% a *Verführung* i al 90% a *Der Tangospieler*. En el cas de

V, només un signe de dos punts al TO es converteix en un signe diferent (punt) al TT (8).

Taula 4. Signes utilitzats en les dues obres originals i les respectives traduccions

	<i>Verführung</i>		<i>Der Tangospieler</i>	
	TO	TT	TO	TT
.	2.146	2.148	3.319	3.335
,	4.009	3.677	4.356	4.547
?	85	135	258	281
!	1	2	2	12
:	31	32	167	180
;	2	44	5	85
...	0	6	19	23
—	11	6	4	9

(8)

Quan el va conèixer, finalment el va conèixer en un vernissatge, el va sentir respondre dues vegades a la mateixa pregunta, la inevitable en tal ocasió. ¿Quan i com va arribar a l'escultura?

Als sie ihn kennenlernte, endlich kennenlernte auf einer Vernissage, hörte sie ihn zweimal auf dieselbe Frage antworten, die unvermeidliche bei solchem Anlass: Wann und wie sind Sie zur Bildhauerei gekommen.

I, en el cas contrari, és a dir, que apareguen dos punts al TT i un signe diferent al TO, trobem dos casos: una coma (9) i un punt (10).

(9)

Gana tenia ella, el restaurant més pròxim que pogué descobrir era un d'italià; s'hi adreçà, llegí la llista de plats a la porta, no hi trobà res de temptador: això era massa pesat i allò massa corrent i pastes no en volia de cap manera, ben mirat no volia menjar sola.

Hunger hatte sie, das nächste Restaurant, das sie entdecken konnte, war ein Italienisches, sie steuerte drauf zu, las die Speisekarte im Kasten vor der Tür, fand nichts Verlockendes, dies war zu schwer und das zu üblich und Nudeln mochte sie gar nicht, eigentlich wollte sie gar nicht allein essen.

(10)

Recorde una bella història que va contar: com ell va fer cap a la terra.

Ich erinnere eine schöne Geschichte, die er von sich erzählt hat. Wie er auf die Erde gekommen ist.

En l'obra *Der Tangospieler*, l'equivalència dels dos punts al TO i un signe diferent al TT, quasi la totalitat dels casos (4 de 5) tenen un punt, i només un no

té cap signe. El cas contrari, és a dir, que apareguen dos punts al TT que no es corresponguen amb aquest mateix signe al TO, la gran majoria de cops tenen una coma al TO (77,77%), i només hi ha un parell de situacions en què no hi ha cap signe al TO o un punt com a equivalent. Hem de convenir que en aquest cas, com en altres que comentarem més endavant, es manifesta una tendència a l'explicitació, a facilitar mitjançant aquest signe la comprensió del missatge, és a dir, el paper dels dos punts com a forma de subordinar el segon element al primer, i establir així una jerarquia en la frase que facilite l'estructuració del missatge en la ment del receptor.

Tot i les fortes semblances en l'ús d'aquests signes, tenim algunes dades que presenten certes diferències que en algun cas són molt grans, tot i que en el conjunt dels textos quantitativament no són tan significatives. Parlem, doncs, de l'ús del punt i coma, però també d'altres com el signe d'admiració, els punts suspensius o el guió llarg.

Pel que fa al punt i coma, la diferència és més significativa, perquè el percentatge d'ús entre TT i TO és a *Verführung* del 4,54% i a *Der Tangospieler* del 5,88%. Altrament dit, la immensa majoria dels punts i coma al TT tenen al TO un signe diferent: una coma. A *Der Tangospieler* només n'hi ha 4 de 5 que coincideixen amb el punt i coma per a tots dos. A *Verführung*, tots dos casos de punt i coma al TO tenen un punt i coma al TT.

Un altre signe que presenta una marcada diferència en l'ús entre TT i TO, tant a *Verführung* com a *Der Tangospieler*, és el dels punts suspensius. En el cas de *Verführung*, els punts suspensius són totalment inexistents al TO, i a *Der Tangospieler* hi ha una correspondència del 82,6%. Tanmateix, el fet que aquests tres punts sí que tinguen una presència major al TT rau en la relació entre els punts suspensius i el guió llarg, *Gedankenstreich* (11).

(11)

S'havia de meravellar o admirada..., es despertà sobresaltada, encengué el llum, mirà la postal una altra vegada per tots dos costats, descobrí un segon ull amb pestanyes blaves, molt obert.

Sollte sie sich wundern oder in Bewunderung – sie fuhr auf, machte Licht, sah die Karte noch einmal von beiden Seiten an, entdeckte ein zweites Auge mit blauen Wimpern, weit geöffnet. (*Der Tangospieler*)

De fet, el signe dels punts suspensius al TT de *Verführung* té al TO com a signe corresponent un guió llarg. També pot acomplir una funció d'estructuració del text o simplement ser també una convenció. A *Der Tangospieler* trobem quatre casos en què al TT apareixen tres punts que no tenen cap signe directe corresponent en TO (12).

(12)

«Vaig...», contestà, i es tallà.

»Ich habe«, antwortete er und stockte.

En aquest cas indiquen una suspensió que en la nostra comunitat lingüística se sol marcar amb els tres punts, però revela una intenció del traductor per explicitar més clarament la informació al receptor, que no s'aconsegueix d'igual forma simplement amb l'absència del signe.

De tota manera, com dèiem, en la traducció de l'alemany al català, els tres punts es troben ben lligats amb el signe del *Gedankenstrich* (guió llarg). Aquest signe té en alemany un ús més ampli que en català, o en espanyol (Orduña 1994); altrament dit, es corresponen parcialment. Pujol i Solà (1995: 91-105) fan un repàs de l'ús del guió i remarquen també aquesta correspondència relativa. Totes dues llengües coincideixen en l'ús del guió llarg doble com a forma de marcar els incisos (deixant de banda, en alemany, la presència, respecte de la paraula anterior o posterior, d'un espai). Però en alemany hi ha tota una altra sèrie d'usos que en català són substituïts pel punt, pels dos punts o, com esmentàvem suara, pels tres punts.

Taula 5. Distribució entre el guió llarg al TO i el signe corresponent al TT

	TO	
	<i>Verführung</i>	<i>Der Tangospieler</i>
TT	.	1
	,	1
	...	6
	—	3
		—
		3

A la Taula 5, tenim la distribució. En general, la tendència en totes dues traduccions és que el guió llarg, com a incís, siga traduït com a guió llarg (13), però també hi ha la possibilitat d'una transformació de guió llarg al TO i de coma al TT, però aquest és un cas excepcional en el conjunt de TT (14).

(13)

Després d'haver-se gitat durant una hora —va dormir malament, prompte va fer massa calor en l'habitació, i mentre dormia sentia contínuament unes portes de ferro que es tancaven de colp— es va alçar, anà cap a l'armari i en tragué roba neta i un vestit.

Nachdem er sich für eine Stunde hingelegt hatte – er schlief schlecht, das Zimmer war bald überheizt, und er hörte im Schlaf beständig das Zuschlagen eiserner Türen –, stand er auf, ging an den Kleiderschrank und suchte frische Wäsche und einen Anzug hereus. (*Der Tangospieler*)

(14)

Si prens el sol com m'imagino i als teus països no se'ls ocorre res més que deixar-te en pau, és que han de ser senyors molt carregats d'anys.

Wenn ich mir vorstelle, wie du dich sonnst, und deinen Kerlen fällt nichts weiter ein, als dich in Ruhe zu lassen – das müssen sehr alte Herren sein.« (*Der Tangospieler*)

És molt més freqüent el cas contrari, és a dir, que hi haja una coma al TO i es convertesca en guió al TT (5 casos), la qual cosa revela una intenció del traductor d'explicitar més clarament la informació al receptor, cosa que no s'aconsegueix igualment amb una simple coma (15).

(15)

Es va girar un moment —devia haver sentit les passes de Dallow—, però va continuar.

Er wandte sich kurz um, er musste Dallows Schritte gehört haben, lief aber weiter.

El signe d'admiració també és un dels que presenten una forta dissimetria, especialment a *Der Tangospieler*. En alemany, el signe d'admiració o d'exclamació serveix, com en català, per marcar l'entonació i expressar ordre, sorpresa, etc.; però, per tal d'accentuar una ordre pot ser substituït per un punt, especialment amb l'ús de l'imperatiu. És a dir, és més aviat una qüestió estilística de l'autor del TO que, en aquest cas, el traductor ha resolt amb l'ús preferent dins de la normativa catalana. A *Verführung*, aquesta dissimetria és molt menor: dels dos casos que hi trobem, un té com a equivalent al TO un punt, i l'altre un signe d'admiració. Ara bé, com dèiem, a *Der Tangospieler* les diferències són majors, amb una correlació del 16,66%, i queda substituït en aquests casos ocasionalment per un buit i generalment per un punt (16).

(16)

¡Que bé ens ho vam passar!

War ein Vergnügen.

Aquesta darrera substitució que trobem bàsicament a final de frase s'esdevé també en el cas del signe d'interrogació, i la tractarem amb una major atenció en l'apartat següent.

4.3. Correlació dels límits de frase entre TT i TO

Tal com havíem apuntat en un apartat anterior, per tal de determinar el nombre exacte de frases es va fer un recompte a partir de cerques en la base de dades creada amb els resultats del programa d'alineament *DejaVu*. En aquest cas els signes utilitzats van ser el punt, el signe d'interrogació, el d'admiració i els tres punts. Aquest recompte va donar per a *Verführung*: TT 2.220 i TO 2.212; per a *Der Tangospieler*: TT 3.483 i TO 3.463. A les Taules 6 i 7, hi ha la distribució de les frases segons el signe que en determina el límit.

Abans de tot, cal destacar que la correlació entre els límits de les frases de TT i TO és molt alta, superior al 99% en tots dos casos: 99,63% per a *Verführung* i 99,42% per a *Der Tangospieler*. De fet, podem comprovar que la correlació amb els punts que apareixen a TT i TO també és molt alta: del 97,06% a *Verführung* i del 97,96% a *Der Tangospieler*. Hi ha també un parell de factors que influeixen

Taula 6. Distribució dels límits de la frase entre TT i TO a *Verführung*

		TT				
		Punt	?	...	!	–
TO	Punt	2.085	17	0	1	0
	?	0	79	0	0	0
	...	0	0	0	0	0
	!	0	0	0	1	0
	–	1	0	2	0	0

Taula 7. Distribució dels límits de la frase entre TT i TO a *Der Tangospieler*

		TT				
		Punt	?	...	!	–
TO	Punt	3.267	17	0	6	0
	?	44	113	0	0	0
	...	4	0	11	0	0
	!	0	0	0	1	0
	–	0	0	0	0	0

en aquesta relació. D'una banda, cal subratllar que la diferència de punts en cada traducció també es troba influïda per la segmentació i el reagrupament, és a dir, per les combinacions 1S → 2Ss, 2S → 1S; de l'altra, hi ha la possibilitat que el punt de TO es convertesca en un signe d'interrogació al TT per causes molt diverses que no estudiarem ara. Només cal recordar que en alemany el signe final està determinat per l'oració principal; és a dir, el signe d'interrogació només apareix al final quan la frase interrogativa és independent, i no quan és una subordinada. En català aquest ús és inexistent. De fet, en català la problemàtica al voltant de la interrogació no va, malauradament, més enllà de l'ús de la interrogació d'obertura. A tall d'exemple: (17) (18).

(17)

M'agradaria ajudar-te, però necessite un cambrer que sàpia tractar la gent, ¿comprends?

Ich würde dir gern helfen, aber ich brauche einen Kellner, der mit den Leuten kann, verstehst du.

(18)

¿Per què no s'asseu?

Setzen Sie sich doch.

Al marge del cas que hem apuntat abans, com veiem a les Taules 6 i 7, generalment, es manté el signe d'interrogació com a tal al TT. Ara bé, a *Der Tangospieler*

pieler trobem 44 casos en què el signe d'interrogació al TO es transforma en un punt, però que realment són l'expressió d'una convenció, com es pot comprovar a (19).

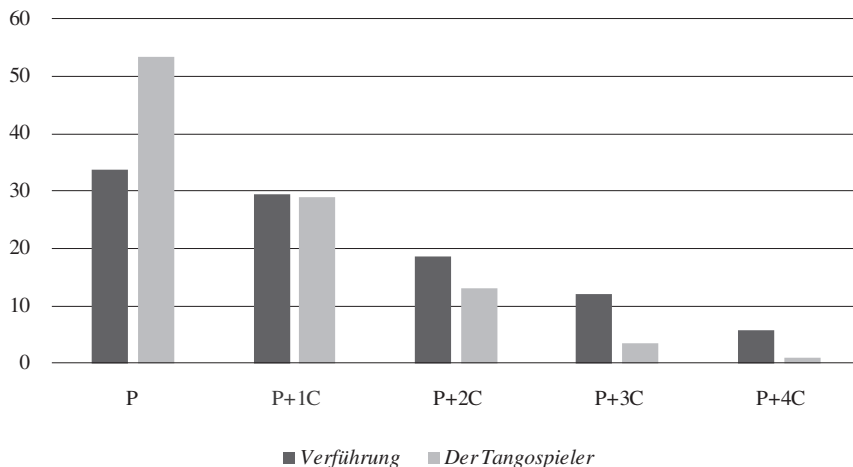
(19)

¿Res més?

Nichts anderes?«

Això mateix s'esdevé en els quatre casos de *Der Tangospieler*: punts suspensius al TO convertits en un punt al TT. Llevat d'això, observem també una gran correlació entre els punts suspensius al TO i al TT. I això resulta encara més colpidor quan observem la correlació del signe d'admiració, però es deu a les mateixes raons exposades anteriorment en parlar del signe d'admiració, tant del discurs indirecte, com la convenció a l'hora de reproduir el narrador del discurs directe.

Hem vist que la correlació pel que fa al signe de puntuació majoritari com a límit de la frase és altíssima, i això passa també quan el combinem amb el signe majoritari general: la coma. A la Figura 1 tenim el percentatge de frases en TT i TO que tenen el mateix nombre de punts i de comes.

P: TT: Punt – TO: Punt; P+1C: TT: Punt i 1 Coma – TO: Punt i 1 Coma; P+2C: TT: Punt i 2 Comes – TO: Punt i 2 Comes; P+3C: TT: Punt i 3 Comes – TO: Punt i 3 Comes; P+4C: TT: Punt i 4 Comes – TO: Punt i 4 Comes.

Figura 1. Distribució del percentatge de correlació entre TT i TO pel punt i la coma en la mateixa frase.

Tal com s'observa a la Figura 1, la correlació és molt alta. Pel que fa a *Der Tangospieler*, la correlació en l'ús de punts i comes en la mateixa frase al TO i al TT, si més no, pel que fa al punt, supera el 50%, i les que tenen un punt i únicament una coma s'aproximen al 30%. De tota manera, si la comparem amb els

resultats obtinguts a *Verführung*, veiem que en aquest cas aquesta correlació continua mantenint-se fins i tot quan analitzem aquelles frases que tenen un punt i quatre comes al TO i al TT, que en aquest cas supera el 5%. Tot i això sense oblidar que l'ús de la coma en alemany està molt regulat i, a diferència moltes vegades del català, es col·loca obligatòriament davant connectors, entre oracions subordinades i la principal o entre subordinades. Aquesta correlació seria més gran si continuarem afegint-hi signes, cosa que reforçaria la idea d'un mimetisme generalitzat entre TO i TT en l'ús dels signes de puntuació i en el manteniment de les estructures que aquests signes conformen.

5. Conclusions

L'objectiu general d'aquest treball era analitzar l'abast de l'estratègia de l'explicitació centrada en les relacions lògicovisuals i concretada en la puntuació. Després d'estudiar-ne els resultats, podem dir que la correlació quantitativa entre els signes de puntuació emprats en totes dues traduccions és molt alta. És a dir, d'una banda, en el conjunt de signes de puntuació emprats hi ha una gran similitud, sobretot pel que fa als dos signes de puntuació més nombrosos: la coma i el punt. Aquesta similitud arriba fins al punt que, quan analitzem el nombre de punts i comes en una mateixa frase tant al TO com al TT, en el conjunt de les frases de totes dues traduccions els percentatges també són elevats. Tot això ens portaria a pensar que la modificació dels signes de puntuació com a estratègia d'explicitació és molt minsa. Tanmateix, sí que hi ha una sèrie d'altres signes de puntuació (tot i que en un nombre moltíssim menor en el conjunt de les traduccions) que mostren unes modificacions per tal d'explicitar més el missatge. Així, el punt i coma, substituint la coma i creant una pausa més llarga i, al seu torn, una unitat amb una independència major, facilita la recepció del missatge. Això mateix s'esdevé en altres signes que substitueixen també la coma, com ara els dos punts o, fins i tot, el guió llarg, que ajuden a establir una jerarquia en la frase que facilita, ensem, l'estructuració del missatge. Tanmateix, també hem de convenir que alguns d'aquests canvis al TT estan motivats senzillament per l'estil del traductor o el de la comunitat lingüística, com és el cas de determinades esmenes en la introducció de signes d'admiració o d'interrogació, sense anar més enllà. Fet i fet, considerem que aquests resultats es circumscriuen a aquestes dues traduccions i haurien de ser confirmats amb estudis ulteriors que abasten més traduccions.

Referències bibliogràfiques

- BECHER, Viktor (2010). «Towards a More Rigorous Treatment of the Explicitation Hypothesis in Translation Studies». *Trans-kom* 3, 1, p. 1-25.
- BERKIGT, Marlon (2013). *Normierung auf dem Prüfstand: Untersuchung zur Kommasetzung im Deutschen*. Frankfurt, Berlín, Berna, Brussel·les, Nova York, Oxford i Viena: Peter Lang.
- BLUMENBERG, Bettina (1985). *Verführung*. Munic, Viena: Carl Hanser Verlag.
- (1988). *Sedució*. València: Tres i Quatre. Traduïda per Antoni Lluch.

- BLUM-KULKA, Shoshana (1986). «Shifts of Cohesion and Coherence in Translation». A: HOUSE, Juliane; BLUM-KULKA, Shoshana (ed.). *Interlingual and Intercultural Communication. Discourse and cognition in translation and second language acquisition*. Tübingen: Narr, p. 17-35.
- BREDEL, Ursula (2008). *Die Interpunktion des Deutschen: ein kompositionelles System zur Online-Steuerung des Lesens*. Tübingen: Niemeyer.
- (2011). *Interpunktion*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- BURDEUS, Maria D.; VERDEGAL, Joan (2005). «Claves para una sociología de la traducción de narrativa a partir de COVALT 1990-2000». *Meta*, 50, p. 4.
- Charactercountonline* [en línia]. <<http://www.charactercountonline.com>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- ENGLUND DIMITROVA, Birgitta (2005). *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam, Filadèlfia: John Benjamins.
- GUZMAN, Josep R. (2008). «Traduccions i usos sintàctics de l'expressió de l'abstracció». *Caplletra*, 43, p. 59-87.
- HEIN, Christoph (1989). *Der Tangospieler*. Berlín: Aufbau Verlag.
- (1990). *El tanguista*. València: Tres i Quatre (Traduïda per Heike van Lawick)
- KARHIAHO, Izabela (2003). *Der Doppelpunkt im Deutschen: Kontextbedingungen und Funktionen*. Göteborg: Acta Univ. Gothoburgensis.
- MARCO, Josep (2012). «An Analysis of Explicitation in the Covalt Corpus: The Case of the Substituting Pronoun One (S) and its Translation into Catalan». *Across Languages and Cultures*, 13, 2, p. 229-246.
- MESTRES, Josep M.; COSTA, Joan; OLIVA, Mireia; FITÉ, Ricard (1995). *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*. Vic: Eumo; Barcelona: Universitat de Barcelona; Universitat Pompeu Fabra; Associació de Mestres Rosa Sensat.
- MURITARI, Elisabet Tikit (2011). Relevance-Based Framework for Explicitation/Implication. <<http://www.lancaster.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS2010Proceedings/papers/Murtisari.pdf>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- NEBRIG, Alexander; SPOERHASE, Carlos (2012). «Für eine Stilistik der Interpunktion». A: NEBRIG, Alexander; SPOERHASE, Carlos (ed.). *Die Poesie der Zeichensetzung: Studien zur Stilistik der Interpunktion*. Berna: Peter Lang, p. 11-31.
- OLOHAN, Maeve; BAKER, Mona (2000). «Reporting that in translated English: Evidence for subconscious processes of explicitation?». *Across Languages and Cultures*, 12, p. 141-158.
- ØVERÅS, Linn (1998). «In search of the third code: An investigation of norms in literary translation». *Meta*, 434, p. 571-588.
- PÁPAI, Vilma (2004). «Explicitation: A Universal of Translated Texts?». A: MAURANEN, Anna A.; KUJAMÄKI, Pekka (ed.). *Translation Universals. Do They Exist?* Amsterdam, Filadèlfia: John Benjamins, p. 143-65.
- PUJOL, Josep M.; SOLÀ, Joan (1995). *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. Barcelona: Columna.
- SOLÀ, Joan (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- Sporkforge.com* [en línia]. <<http://sporkforge.com/index.php>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- STANG, Christian (2006). *Kommasetzung - kurz gefasst*. Mannheim: Dudenverlag.
- (2011). *Komma, Punkt und alle anderen Satzzeichen*. Mannheim: Dudenverlag.
- (2014). *Handbuch Zeichensetzung: der praktische Ratgeber zu Komma, Punkt und allen anderen Satzzeichen*. Berlín: Dudenverlag.
- STANG, Christian; STEINHAUER, Anja (2007). *Komma, Punkt und alle anderen Satzzeichen: mit umfangreicher Beispielsammlung*. Mannheim: Dudenverlag.

- STENZEL, Jürgen (1966). *Zeichensetzung: Stiluntersuchungen an deutscher Prosa-dichtung*. Göttingen: Vandenhoeck i Ruprecht.
- Textalyzer* [en línia]. <<http://textalyser.net>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- Textmechanic* [en línia]. <<http://textmechanic.com>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- TOURY, Gideon (1980). *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- VINAY, Jean-Paul; DARBELNET, Jean (1958/1967). *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. París: Didier.
- wordcalc* [en línia]. <<http://www.wordcalc.com>> [Consulta: 23 juliol 2014].
- wordcountertool* [en línia]. <<http://wordcountertool.com>> [Consulta: 23 juliol 2014].